Normele DFA

Cristina FLORESCU, Laura MANEA, Elena TAMBA

§ 1. ABREVIERI

Sistemul de abrevieri corespunde elementelor standard din lexicografia românească:

s. m., s. f., s. n., subst., sg., pl., art.; adj., adv., invar.;

vb., tranz., intranz., refl., prez., ind., pers., impers., absol.;

bg., fr., engl., germ., lat., magh., protorom.[= protoromanul], rom., rus., rut. [ruteanul], săs., sb., tc., v. sl., slavon., ucr.;

Ban., Bas.[= Basarabia], Bucov., Criş., Dobr., Maram., Mold., Munt., Olt., Transilv.;

Et. nec. [= etimologie necunoscută], v., cf., p. ext., id., ib.;

h [= harta], pc. [= punctul], p. [= pagina], ID [suprascris = informaţii dialectale]

loc., expr.;

n. pr., pref., suf.;

O.M.M.

Termenii ştiinţifici şi terminologia ştiinţifică, termenii populari şi terminologia populară sunt abreviaţi pe parcursul cărţii şi: Ts, Tp.

§ 2. SIMBOLURI[170]

Terminologia populară (termeni dialectali, regionali, comuni) (Tp):

Pentru sensuri: **Θ** [theta]

Pentru subsensuri = disocieri ale grupurilor de sintagme sau seme specifice: **ϴ**

Terminologia ştiinţifică (Ts)

Pentru sensuri: **Ξ** [ksi]

[170] Între cele două simboluri pentru sens/subsens, sintagme există o diferenţiere vizibilă, marcată prin dimensiunea fontului – 13 puncte vs. 9 puncte.

Pentru subsensuri = disocieri ale grupurilor de sintagme sau seme specifice: **Ξ**

Termeni complecşi = Tp+Ts sau Ts+Tp (în funcţie de circulaţia termenului):

Pentru sensuri: **Θ Ξ** sau **Ξ Θ**

Pentru subsensuri: **Θ Ξ** sau **Ξ Θ**

§ 3. CUVÂNTUL TITLU

1. Este redat cu majuscule, bold.

2. Se indică accentul.

Ex.: **BĂRBIÉR**

Notă

Nu se indică accentul pentru:

a) termenii Ts neadaptaţi limbii române
b) termenii Tp al căror accent nu a fost identificat la nivel dialectal.

3. Se redă: forma nearticulată, singular (pentru substantiv şi adjectiv) şi forma la infinitiv (a verbului).

a. Orice excepţie de la aceste forme standard este semnalată prin mărci lexicografice specifice.

4. Categoria gramaticală, prescurtată standard, se introduce după cuvântul titlu.

a. Dacă genul substantivului nu poate fi identificat, apare prescurtarea: „subst.” (când e cazul, cu indicaţiile specifice standard: „invar.”, „pl.” etc.).

Ex.: PERLUCÍDUS (Pe) subst**. Ξ**

5. Numărul sensului Ts sau Tp (urmat de punct şi redat cu bold) este indicat **după** însemnele diastratice: **Θ** sau **Ξ**.

Ex.:

IZALOBÁR, -Ă adj., s. f. **Ξ 1.** Adj. Care are aceeaşi variaţie a presiunii atmosferice într-un interval dat (cf. CIULACHE 2003, p. 124)…

ÎMBURÁ vb. I. **Θ 1.** R e f l. A se învălui în ceaţă. [1825] LB^{e}. Cf. DA, MDA….

§ 4. ÎMBINĂRI DE CUVINTE

1. Locuţiunile, expresiile, sintagmele, construcţiile şi îmbinările mai puţin stabile de cuvinte **sunt lucrate sub cuvântul titlul** care reprezintă centrul lexical al acestora, sub fiecare sens.

2. În cadrul unui sens: locuţiunile, expresiile, sintagmele, construcţiile şi îmbinările mai puţin stabile de cuvinte sunt indicate în ordinea alfabetică a primului termen al structurii, prin bold + italic, primind definiţia după semnul « = ».

3. Îmbinările de cuvinte, specifice Ts, în număr foarte mare în multe cazuri, reprezintă structuri lexicale de grade diferite de coeziune, „îmbinări de cuvinte mai mult sau mai puţin stabile”. Pentru că nu s-a putut întotdeauna stabili cu exactitate gradul de coeziune lingvistică a structurii lexicale, am cuprins în mod formal, prin convenţie lexicografică, în formula „(În sintagma)” sau „(În sintagmele)” atât

sintagmele structurate ca atare, cât şi îmbinările mai puţin stabile de cuvinte.

Ex. :

NOR s. m . **ΘΞ** (Mai ales la pl.) Masă (delimitată) de vapori, picături de apă sau cristale de gheaţă, care se află în suspensie în aer, cu un rol important în formarea precipitaţiilor; (Ban.) oblăcei. … **Ξ** (În sintagmele) ***Banc de nori*** = formaţiune noroasă cu aspect de strat, orizontal ori slab înclinat, având contururi laterale clare (CIULACHE 2003, p. 22). … ***Conţinut de apă al norilor*** = cantitate de apă în stare lichidă sau solidă conţinută într-o unitate de volum din masa norului. (ŢÎŞTEA 1965, p. 65). Cf. CIULACHE 2003, p. 56. ***Descărcare electrică între nori*** v. descărcare. ***Descărcare în nor*** v. descărcare. ***Descărcare sol-nor*** v. descărcare. ***Dezvoltarea verticală a norului*** = distanţă verticală dintre baza şi vârful norului (id. ib. p. 67). … [C.C.]

Notă

Sintagmele Ts sunt tratate în DFA diferit de toate celelalte dicţionare meteorologice publicate ori on-line care introduc sintagmele Ts sub formă de cuvânt titlu.

§ 5. DISTINCŢIILE DIASTRATICE

1. Se marchează pentru fiecare unitate lexicală caracterul Tp sau Ts, prin simbolurile specifice: **Θ Ξ** sau **Θ Ξ,** în ordinea circulaţiei diacronice a sensurilor, subsensurilor, sintagmelor.

Ex.:

RAFÁLĂ s. f. **ΘΞ** Dezlănţuire bruscă, violentă (şi scurtă) de vânt, de ploaie sau de ninsoare (cf. DLR). [1875] *Sub crâncena rafală Munţi de spumă dau năvală Peste podul răsturnat.* ALECSANDRI, P. II, 143; … Cf. BARCIANU, ALEXI, W., ŞĂINEANU, D. U., SCRIBAN, D., ŢÎŞTEA 1965, p. 160, DEX[2], CIULACHE 2003, p. 193, DEXI, MDA. **Ξ** (În sintagma) ***Vânt în rafale*** v. vânt.

– Pl.: *rafale.* – Din fr. **rafale**. [E.T., L.M.]

INTEMPERÍE s. f. **ΞΘ** (Mai ales la pl.) Stare a atmosferei în care elementele meteorologice (vântul, precipitaţiile etc.) au valori anormale (cf. LTR III, 277); vreme rea (cu ploaie, viscol, vânt etc.). [1868] *Copiii îmblă goi… ca să se întărească şi să se deprindă cu intemperiile*. I. IONESCU, M. 201; *Intemperia…* [este] *tempu reu*. LM; [a]*Reclamă să intre imediat în casă, neputând sta cu mobila d-sale expusă la intemperii*. CARAGIALE, O. I, 190;… *Pentru aplicarea prezentelor norme metodologice, termenii şi expresiile de mai jos semnifică, după cum urmează: a) adăpost meteorologic: mijloc tehnic de protecţie a senzorilor împotriva radiaţiilor solare, intemperiilor, depunerilor de gheaţă*. NORME 2000. Cf. ŞĂINEANU, RESMERIŢĂ, D., CADE, DA, SCRIBAN, D., LTR, MDA, DEXI, MDN[3].

– Pl.: *intemperii*. – Din fr. **intempérie**, lat. **intemperies**, -**em** (DA). [A.B., L.M.]

2. Nu sunt marcate elementele lexicale livreşti cu circulaţie (relativ) restrânsă, adesea elemente enciclopedice, care nu aparţin nici Tp, nici Ts, lipsa semnului marcator reprezentând, în sine, indicaţia diastratică necesară, uneori subliniată de o paranteză de circulaţie:

Ex.

TEMPÉSTĂ s. f. (Italienism învechit) Furtună (**1**) (DLR). [1829-1870] *Şi apa şi tempesta şi grindina cea rece În ochi pe Franci izbeşte.* HELIADE, O. I, 335; *Fruntea lui deodată se încreţi ca undele oceanului agitate de tempestă.* FILIMON, O. I, 339; *Aici de alaltăieri e o vreme îngrozitoare: grindină, tempestă, frig şi-ntuneric.* CARAGIALE, O. VII, 39. Cf. STAMATI, D., COSTINESCU, BARCIANU, ALEXI, W., SCRIBAN, D., DL, DN[2], D. ARH. REG., MDA.

– Pl.: *tempeste*. – Şi: **timpéstă** (ARISTIA, PLUT.) s. f. – Din it. **tempesta** (DLR). [A.B.]

ACVILÓN s. n. sg. Vânt de nord; crivăţ (**1**). [1703] DELR. *Din văi cu turbăciune aquilonul se ridică, Şi… frunza-ngălbenită l-ai copacilor trunchi pică*. NEGRUZZI, S. II, 15. Cf. POEN. – AAR. – HILL., V. I., COSTINESCU,

DA, DM, DN[3], DEX[2], MDA, NDU.
– Și: (învechit) **acuilón** (DELR), **aquilón** s. n. sg. – Din it. **aquilone**, lat. **aquilo**, -**onem**, fr. **aquilon** (DELR). [C.F.]

§ 6. DEFINIȚIA

1. Este alcătuită în funcţie de apartenența cuvântului la Tp sau Ts: elementele explicative sunt redate în registru popular pentru sensurile Tp şi în registru ştiinţific pentru Ts (cu păstrarea rigorilor de transparenţă a exprimării specializate).

2. Orice preluare completă sau fragmentară dintr-o sursă este indicată prin redarea sursei (siglate) între paranteze rotunde.

Notă

Când nu apare indicată nicio sursă, înseamnă că formularea definiției aparține autorului (autorilor) articolului.

3. Este preferată definiţia analitică.

4. Sinonimia este indicată prin corelaţia cu termenul de bază. Acesta va cuprinde, după definiţia sa analitică, toată seria sinonimică redată după semnul « ; » , într-o a doua parte a definiţiei.

a. Sinonimele parţiale sunt introduse în ultima secvenţă a definiției, după «.» şi «V.» fiind redate prin caractere spațiate.

Ex.:

> **FULG** s. m. **ΘΞ** (Mai ales la pl.; adesea în sintagmele ***fulg de zăpadă*** sau ***fulg de omăt*** ori ***fulg de nea***, ***fulg de ninsoare***) Mici cristale de gheaţă de culoare albă, cu formă diferită, care se formează în atmosferă şi compun zăpada (cf. MDA); flotac (**1**), foloştină (**1**), (estul Olt.) brabete de zăpadă (v. z ă p a d ă **2**), (Mold., vestul Criș) fir, (vestul Transilv.) flacăr, (nordul Dobr., Olt., Criș.) floc, (sud-vestul Transilv., Ban.) fluşture, (Maram., Transilv., Ban., Criș.) fluture, (Maram., Bucov.) obiele (v. o b i a l ă), (estul Transilv.) pilinguţă. V. l o s p ă, l o s p e ţ, l o s t o p a n ă, ţ â r ţ a r (**2**). … [E.T.]

CITATELE

1. Fiecare secvenţă lexicografică, sens, subsens sau sintagmă (expresie, locuţiune, construcţie) este exemplificată de:

a) maximum trei citate din texte din bibliografia DFA (cf. *infra*) despărţite între ele prin « ; », şirul lor fiind încheiat prin « . »;

b) maximum zece dicţionare;

c) sursele dialectale sunt redate *in extenso.*

d) există frecvente situații când nu a putut fi dat numărul maxim de citări: lexeme Ts sau Tp a căror circulaţie în surse este limitată.

Notă

Excepțiile depind de sistemul de alcătuire a definiției care, dacă este complexă (din mai multe părți ori precedată de o paranteză care se referă la mai mult realități care determină sensul termenului), va trebui exemplificată de un număr proporțional de citări din texte și de dicționare.

2. Citatele din texte sunt selectate în ordine cronologică, urmărindu-se următoarelor criterii:

a) să indice prima atestare (acolo unde poate fi identificată) cu anul dat între paranteze pătrate, înaintea sursei;

b) să oglindească perioadele succesive de dezvoltare a limbii române (de exemplu, perioada modernă şi cea contemporană, acolo unde cuvântul circulă încă din limba română veche).

3. Şirul dicţionarelor este introdus prin « Cf. », după seria citatelor exemplificatoare, şi se încheie prin « . ».

Ex.

> **CĂLDÚŢ**, **-Ă** adj. **Θ** (Despre fenomene atmosferice sau atmosferă) Care face, aduce, provoacă etc. o căldură blândă, plăcută; căldicel, (sud-vestul Transilv.) călin. [1903] TDRG. *Toţi merii grădinilor erau înfloriţi şi adia dintr-acolo pe un vânt călduţ o mireasmă dulce*. SADOVEANU, N. F. 38; [a]*Se porniseră vânturi călduţe de la miazăzi*. AGÎRBICEANU, S. 313. Cf. DA, CDDE, DL, DM, DEX, NDU, DEXI.
> – Pl.: *călduţi, -e*. – **Cald** + suf. *-uţ* (DA). [E.T., C.F.]

> **MISTRÁL** s. n. **Ξ** Vânt catabatic rece şi uscat caracteristic ţărmurilor de nord-vest ale Mării Mediterane (cu precădere în golful Lyon), în situaţiile sinoptice cu presiune ridicată pe continent şi presiune mică deasupra bazinului mediteraneean de vest (CIULACHE 2003, p. 145). [1896] *Mistral… vent tare ce suflă în Provenţa*. ŞĂINEANU; *Canalizat de-a lungul văii Rhônului, mistralul capătă o vitesă considerabilă, producând mari stricăciuni*. LTR VII, 370; *Mistralul este un vânt orografic descendent, rece care bate primăvara şi iarna dinspre Masivul Central Francez*. MĂHĂRA 2001, p. 220. Cf. ŞĂINEANU, CADE, SCRIBAN, D., LTR, DER, ŢÎŞTEA 1965, p. 128, DLR, MDA.
> – Din fr. **mistral** (DLR). [A.B.]

§ 7. CORPUL ARTICOLULUI

1. Un articol cuprinde taxinomizarea lexicografică caracteristică: sens, subsens şi/sau sintagmă (expresie, locuţiune, construcţie), fiecare (sub)categorie fiind individualizată prin: categorie gramaticală − dacă nu avem acceaşi categorie semnalată după cuvântul titlu; circulaţie (diacronică, diastratică, diatopică); definiţie; citate din texte; dicţionare exemplificatoare.

2. Se poate izola o subsecvenţă lexicală fără a fi definită, numai pe baza unor determinări semnificative indicând caracteristici lexico-gramaticale specifice cuvântului determinat: adjectivări, adverbializări, gruparea unor determinanţi semnificativi etc.

Ex.:

> **ALIZÉU** s. n. **Ξ** (Mai ales la pl.) Vânt stabil care suflă spre zona calmului ecuatorial, fiind orientat, în emisfera nordică, dinspre nord-est spre sud-vest şi, în emisfera sudică, dinspre sud-est spre nord-vest; (rar) moşoi, (învechit) alizat, pasat. [1839] VALIAN, V. ap. DELR. *Aceste vânturi, care bat de la tropice spre ecuator se numesc alizee…, adecă vânturi uniforme*. MEHEDINŢI, G. F. 43; *Aceşti curenţi, numiţi alizee, suferă şi ei acţiunea lui Coriolis, căpătând o direcţie NE-SV în emisfera nordică şi SE-NV, în cea sudică*. CIOVICĂ 1970, p. 40; *Alizeele constituie cel mai constant şi mai extins sistem de vânturi de pe Terra.* APOSTOL 2000, p. 96. Cf. POEN. – AAR. – HILL., V. I., TDRG, DA, ENC. AGR., SCRIBAN, D., DL, DER, DEX^2, MDA, NDU. **Ξ** (Adjectival) *Vânturi alizee.* DL. Cf. DA. **Ξ** (La pl., în sintagmele) ***Alizeele marilor înălţimi*** = vânturi care suflă din sectorul estic, deasupra contraalizeelor, la înălţimi de peste 20 km (ŢÎŞTEA 1965, p. 17). ***Curentul superior al alizeelor*** v. curent. ***Front de alizee*** v. front. ***Inversiune de alizee*** v. inversiune. ***Talvegul alizeelor de est*** v. talveg. ***Unda alizeelor de est*** v. undă. ***Zona alizeelor*** = zonă latitudinală de acţiune a alizeelor (de nord-est în emisfera nordică şi sud-est în emisfera sudică) cuprinsă între Ecuator şi latitudinile de 30-35° nord şi sud, în funcţie de sezon (CIULACHE 2003, p. 261).
> – Pl.: *alizee*. – Din fr. **alizé** (DELR). [C.C., C.F.]

> **CĂLDICÉL**, **-EÁ** adj. **Θ** (Despre fenomene atmosferice sau atmosferă) Călduţ. [1900] BARCIANU. [a]*Mai*

amintim… vântul căldicel de la răsărit, soreţul. PĂCALĂ, M. R. 12; *Vânt căldicel*. dl. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, SCRIBAN, D., DA, DM, DEX, NDU, DEXI. (Adverbial) *Soarele bătea căldicel pe prispă*. VLAHUŢĂ, O. A. III, 179. Cf. DL.

– Pl.: *căldicei, -cele*. – **Cald** + suf. *-icel, -icea* (DEX). [E.T.]

3. Atunci când este indicată zona dialectală pentru secvenţele Tp, ea este totdeauna specificată, evitându-se indicaţiile prea generale sau relative de tipul: „regional”, „Prin Munt.”.

4. Specificarea zonelor dialectale, când acestea sunt mai multe, se dă în ordinea deplasării acelor de ceasornic, începând cu „Maram.”, urmând: „Transilv.”, „Mold.”, „Bucov.”, „Bas.”, „Dobr.”, „Munt.”, „Olt.”, „Ban.”, „Criș.”.

Ex.:

BUJÁLĂ s. f.[ID] **Θ** (Estul Maram., nordul Transilv., Bucov.) Arşiţă. Cf. ALR – SN V h 1 502 pc. 219, 260, 362, ALR – T V ms. [1563], NALR – MB V ms. [1563].

– Şi: (estul Maram.) **brujálă** (ALR – SN V h 1 502 pc. 362) s. f. – Cf. v. sl. б у ж а т ь (cf. VASMER). [C.F.]

DESFERECÁ vb. I. I n t r a n z . i m p e r s .[ID] **Θ** (Sudul Mold., Dobr., Munt., sudul Olt.) A se dezgheţa. [a]*Feurar, cică ferecă şi desferecă.* NALR – MB V ms. [1546] pc. 617; [a]*Făurar ferecă şi dăsferecă, adică îngheaţă şi dăjgheaţă*. ALR – MD IV h 506 pc. 785; cf. ib. pc. 698, 709, 720, 740, 755. [a]*Făurar: ferecă şi desferecă, se moinează că vine 1 martie*. NALR – O II MN 272 [1546] pc. 961, cf. DGDS.

– Prez. ins. pers. 3: *desfereacă*. – Pref. *des-* + **fereca** (DLR). [E.T.]

NĂDUŞEÁLĂ s. f. **Θ** (Transilv., nordul Mold., nordul Dobr., centrul şi estul Munt., nordul Olt., Ban., Criş.) Arşiţă. [1686–1691] *Vara năduşăli nu sânt ca aicea la noi, ci călduri cuvioase…, cum este la noi la mai.* M. COSTIN, O. 270; cf. A V 18, ALR SN V h 1 502, NALR – MB V ms. [1563][ID], ALR – MD IV h 516 pc. 795, 843, 873, 878, 879, 883[ID], NALR – O II h 310 pc. 915, 917, 923, 963[ID], NALR – B III h 514[ID]. Cf. CADE, DLR, MDA, NDU, DGS.

– Şi: (Transilv., Criş.) **năduhálă** (CABA, SĂL. 91, ALR SN h V 1 502 pc. 279, 284, 325) s. f. – **Năduşi** + suf. *-eală*. – **Năduhală**: prin apropiere de *năduh* (DLR). [L.M.]

§ 8. INDICAȚIILE GRAMATICALE ȘI LEXICOLOGICE ale ultimului paragraf

1. Sunt introduse prin semnul grafic specific: „– ”.

2. Pentru substantiv și adjectiv se indică forma de plural atunci când aceasta este atestată. Dacă există în Tp sau/și Ts mai multe forme, ele sunt indicate ca atare cu specificarea categoriei gramamticale.

3. Pentru verb este indicată forma de indicativ prezent persoana 1, atunci când verbul se dezvoltă pe coordonate gramaticale care conţin această persoană. Dacă există în Tp sau/și Ts mai multe forme, ele sunt indicate ca atare, dându-se, când e cazul, indicaţiile de circulaţie.

4. Variantele lexicale ale cuvântului titlu sunt redate indicându-se sursa (dacă forma respectivă nu apare în citate) și categoria gramaticală (dacă este diferită de cea a cuvântului titlu).

5. Variantele lexicale sunt redate cu bold și este indicat accentul lor (când este cunoscut).

Ex.

DIFUZIÚNE s. f. **Ξ**

– Pl.: *difuziuni*. – Şi: **difúzie** s. f.

FLOTÁC s. m., s. n. **Θ**

– Pl.: *flotaci* s. m. şi *flotace* s. n. – Şi: (vestul Maram.) **floátec** s. m., **flotág** (LM, MDA), **flotóg** (CIORĂNESCU, D. ET. 3434), (Olt.) **flotóc** (CDDE, CIORĂNESCU, D. ET. 3434, MDA) s. n.

§ 9. INDICAȚIILE ETIMOLOGICE

1. Indicaţiile etimologice urmează după seria indicaţiilor gramaticale şi lexicologice, introduse prin semnul grafic specific: „– ”.

2. Etimologia este indicată diferenţiat după cum elementul lexical avut în vedere aparţine sau Tp sau Ts .

3. Când are loc o suprapunere etimologică Tp+Ts, etimologie unică, elementele etimologice diferenţiatoare funcţionează la nivel sintagmatic (cf. *infra*).

4. Orice etimologie este indentificată în funcţie de sursele adecvate, citate ca atare, între paranteze rotunde, după formularea etimologiei.

5. Etimologia acceptată ca certă de autorii DFA este dată prin indicarea simplă a etimonului redat cu bold şi întrodus, după semnul „– ”, prin:

= „Lat.” element clasic pentru a indica lexemele considerate ca moştenite din latină;

= „Protorom.” element novativ pentru a indica lexemele moştenite din protoromană (latina orală caracterizând o perioadă convenţional precizată din evoluţia limbii latine), conform proiectului DÉRom.

= „Din ” pentru elementele care au intrat în limba română ulterior etapei protoromane; includem aici atât elemente vechi (slave, slavone, maghiare, turcice etc.), cât şi neologisme de origine franceză, engleză, germană etc.

= Formaţiile pe terenul limbii române sunt redate direct, prin însumarea (semnul „+”) elementelor de compunere sau derivare.

6. Etimologia incertă, probabilă, prezentată neunanim în literatura de specialitate, este indicată prin relativizantul respectiv: totdeauna autorul DFA va opta pentru o soluţie, argumentând (prin citarea surselor) în notă atât propria opţiune, cât şi alte ipoteze.

7. Etimologia necunoscută se indică fie prin notaţia „Et. nec.” , fie prin sugerarea unor posibile legături cu unele lexeme introduse (prin redare grafică spaţiată) după „Cf.”.

Notă

a. Etimologia unor sensuri atmosferice, specializate Tp, sensuri evoluate, **probabil**, pe terenul limbii române, cuprinse tradiţional în structura unor lexeme cu etimologie cunoscută, este diferenţiată de etimologia lexemului aparţinător prin redare grafică specifică.

Ex.

> **PĂSÁT** subst. **Θ** (Estul Transilv., Criş.; cu sens colectiv) Măzăriche. [1886] *Din cer pică un feliu de păsat în două cu ploaie şi se preface în polei.* CONTEMPORANUL, V1, 144; cf. ALR SN III h 797 pc. 228, 574, ALR – T V ms. [1613], pc. 284, 316[ID]. Cf. VAIDA, DLR, MDA.
> – Cf. lat. p i n s a t u m (DLR). [L.M.]

b. Atunci când verificările în areal romanic indică evoluţia aproape **sigură** a acestor sensuri pe terenul limbii române, atunci în etimologia lexemului se specifică acest lucru:

Ex.:

> **FLÚTURE** s. m.[ID] **Θ** (Maram., Transilv., Ban., Criş.; în sintagmele ***fluture de zăpadă*** sau ***fluture de omăt*** ori ***fluture de nea***) Fulg (MDA). [1926-1931] *Fluture de nea.* CADE. Cf. ALR SN III h. 798. Cf. MDA, DEXI.
> – Pl.: *fluturi.* – Evoluţie lexicală pe teren românesc (< lat. ***fluttulus**, MDA). [E.T., C.F.]

CAZÁC s. m. **Θ** (Transilv., Mold.) Vânt care bate dinspre est; vânt de la cazac (v. v â n t); cf. c r i v ă ţ. [1885] H X, 407. *Vântul de la Cazac sau Cazacul va fi cel de la răsărit*. PAMFILE, VĂZD. 55; cf. ALR I 1231 pc. 412, ŞIO. Cf. ŞĂINEANU, D. U., CADE, DA, NDU, DEXI.

– Evoluţie semantică pe teren românesc (< rus. **kazak**, DA). [E.T., A.B.]

8. **Pentru cuvintele aparţinând Tp** sau elementelor livreşti şi/sau enciclopedice, sursele sunt:

a. dicţionarele limbii române (general, tezaur sau etimologic);

b. orice lucrare recentă care tratează respectiva problemă, oferind o soluţie etimologică.

9. **Pentru cuvintele aparţinând Ts, sursele sunt:**

a. dicţionarele limbii române, acolo unde avem atestări în acest sens;

b. dicţionare generale, tezaur sau etimologice ale limbii sursă, mai ales franceză şi engleză, indicate prin „Cf.” urmat de termenul etimologic redat spaţiat spre a fi diferenţiat de dicţionarele unelte lingvistice ale limbii române;

c. surse on-line, în limba din care a avut loc împrumutul, surse de autoritate în domeniul meteorologiei.

10. **Pentru sintagmele aparţinând Ts**, foarte numeroase, etimologia este adăugată într-o notă specifică, semnalată prin indicele „ * ” adăugat la umărul drept al termenului care indică etimologia generală a cuvântului titlu căruia respectivele sintagme îi sunt subsumate.

Ex.:

BÁNDĂ s. f. **Ξ** (În sintagmele) ***Bandă de oxigen*** = regiune din spectrul electromagnetic în care oxigenul exercită o puternică absorbţie a radiaţiilor ultraviolete cu lungimi de undă cuprinse între 0,13 şi 0,17 μ (maximul fiind centrat pe valoarea de 0,15 μ) sau a celor cu valori mai mici de 0,1 μ, jucând un rol deosebit de important în transferul radiaţiei solare în atmosfera terestră şi, respectiv, în formarea ionosferei (CIULACHE 2003, p. 23). ***Bandă de vapori de apă*** = benzi întunecate în spectrul solar datorate absorbţiei luminii solare de către vaporii de apă conţinuţi în atmosfera terestră (ŢÎŞTEA 1965, p. 34). ***Fulger în bandă*** v. f u l g e r.

– Pl.: *benzi.* – Din fr. **bande** (DELR)*. [E.T.]

[Nota *] ***Bandă de oxigen*** – cf. fr. *bande d'oxygene*, engl. *oxygen band* (*International Meteorological Vocabulary* în TP). ***Bandă de vapori de apă*** – cf. fr. *bande de la vapeur d'eau*, engl. *water vapour bands* (VILLENEUVE, p. 51).

Notă

a. Sunt date numai acele etimologii care pot fi identificate şi atestate în surse; sursele sunt totdeauna indicate între paranteze rotunde.

b. Se face o diferenţiere strictă între etimonul unei sintagme (calcul lexical direct) şi sintagma echivalentă din limba sursă, mai mult sau mai puţin asemănătoare lexical cu sintagma românească.

§ 10. NOTELE

Dicţionarul conţine trei categorii de note.

1. **Note generale** care pot fi introduse oriunde în corpul articolului. Numerotarea lor se face în mod

curent, prin cifre arabe la umărul drept al elementului comentat /completat.

Ex.:

ACVILÓN s. n. sg.[14] Vânt de nord; crivăţ (**1**). [1703] DELR. *Din văi cu turbăciune aquilonul se ridică*, *Şi… frunza-ngălbenită l-ai copacilor trunchi pică*. NEGRUZZI, S. II, 15. Cf. POEN. – AAR. – HILL., V. I., COSTINESCU, DA, DM, DN[3], DEX[2], MDA, NDU.

– Şi: (învechit) **acuilón** (DELR), **aquilón** s. n. sg. – Din it. **aquilone**, lat. **aquilo**, **-onem**, fr. **aquilon** (DELR). [C.F.]

[Nota 14] Acest neologism nu aparţine limbajului de specialitate modern şi contemporan. Circulă relativ periferic în limba română literară de la începutul perioadei de modernizare, în limbajul poetic al epocii. A fost preluat de dicţionarele generale de limbă contemporane, începând cu DM, probabil şi datorită prestigiului lui Constantin Negruzzi.

2. **Note etimologice** ale sintagmelor – Ts redate prin „* ” (cf. *supra* **§ 9.*10***).

Ex.:

ACREŢÍE s. f. **Ξ** …
– Cf. fr. accrétion, engl. accretion[1]. [L.M.]

[1] În DN[3], D. ENC., DEXI cuvântul este considerat ca provenind numai din franceză, sensurile lucrate în aceste dicţionare fiind, pe de o parte, din astronomie (DN[3], D. ENC.), pe de alta, din tehnică şi geomorfologie (DEXI).

3. **Notaţii dialectologice** redate totdeauna prin sigla „ID” (=„informaţii dialectale”) aşezată la umărul drept al secvenţei lexicografice (definiţie, cuvânt titlu, sursă - citat, atlas) care este redată (redactată, completată sau exemplificată prin surse dialectologice) prin contribuţia specialistului dialectolog, prin fişarea de către acesta a materialelor dialectale: hărţi, material necartografiat, manuscrisul unor atlase etc.

Ex.:

HÁLĂ[1] s. f. **Θ** (Sudul Munt., Olt., vestul Ban.)[ID] Vânt puternic însoţit adesea de grindină; furtună puternică, vijelie, uragan (cf. DA). …[A.B.]

ÎMBUNGENEÁLĂ s. f.[ID] **Θ** (Centrul Olt.) Ceaţă. Cf. DGDS, NALR – O II MN 276, [1605] pc. 955. … [L.M.]

LÁPOVIŢĂ s. f. **Θ 3.**[ID] (Vestul şi estul Mold., estul Munt., Ban.) Măzăriche. Cf. ALR SN III h 797 pc. 537, 723, NALR – MB V ms. [1613], NALR – B III h 530 pc. 39, 55, 80, 89, 90. … [A.B.]

§ 11. SEMNĂTURA

1. Este redată prin iniţialele autorului redactor al unui articol, între paranteze pătrate.

2. Este introdusă la sfârşitul tuturor articolelor DFA.

3. Nu apare la simplele semnalări ale variantelor sau în cazul acelor articole Ts care însumează numai trimiteri ale unor sintagme la alte articole.

4. Dacă există doi autori ai aceluiaşi articol, se indică ambele nume.

5. Fiecare notă poartă semnătura autorului ei, cu excepţia acelor note care aparţin autorului articolului care cuprinde nota.

§ 12. SURSE SIGLATE

1. Bibliografia cuprinsă în DLR: este preluată cu siglele din acest dicţionar tezaur şi introdusă în Bibliografia DFA.

2. Lucrări româneşti de meteorologie tipărite sau on-line: siglele conţin numele (primului) autor, anul apariţiei lucrării şi indicarea semnului de pagină („p.”) pentru disocierea de bibliografia DLR şi pentru o mai exactă identificare a termenilor în dicţionarele de meteorologie.

Ex.:

ŢÎŞTEA 1965, p. 43, MĂHĂRA 2001, p. 200

3. Lucrări în limbi străine de meteorologie tipărite sau on line:

Ex.:

VILLENEUVE, p. 18, TP (= *Terminum plus*)

Lumina aerului – cf. fr. *lumière de l’air*, engl. *air light* (VILLENEUVE, p. 248).

Aversă de ninsoare – cf. fr. *averse de neige*, engl. *snow flurry* (VILLENEUVE, p. 45).

Conţinut de apă al norilor – cf. engl. *water content of the clouds* (TP).

Ploaie de noroi − cf. fr. *pluie de boue* (TP).

4. Dicţionare etimologice (în afara celor de sub **1**)

Siglele sunt preluate din DÉRom.

Ex:

Birrer/Reinchardt/Chambon 2013-2014 in DÉRom 1 s. v. /'brum-a/ I. [C.F.]
Dicţionarele etimologice tratează ca element semantic de referinţă sensul adjectival. Cf. şi DÉRom s. v. ***/**'kald-u**/** cf. Nomenclature. [C.F.]
Georgescu 2014 in DÉRom 1 s. v. ***/**'lumen**/** II. 2. [C.F.]

Ex:

> **BĂTÁIE** s. f. **Θ** Mod de manifestare, de funcţionare, de desfăşurare a unor fenomene atmosferice; suflare a vântului, cădere a ploii, dogorire a căldurii etc. …

– Pl.: *bătăi.* – Cf. b a t e [1] (DELR). [C.F.]

[Nota 1] *Bătaie* 'luptă' este moştenit din lat. *batulia* care nu cuprinde (cf. REW, Ernout-Meillet, TLL s. v.) sensul corespunzător fenomenelor atmosferice. Se poate admite o dezvoltare pe teren românesc. Este posibilă evoluţia la nivel protoroman (cf. DÉRom).

5. În comentariile din notele DFA pot apărea surse punctuale, neintroduse în bibliografie şi nesiglate.

Ex.:

International Meteorological Vocabulary

Notă:
Siglele de sub 1-3 sunt redate cu Small Caps.